

Az olvasás ösztantárgyi feladat
/ szerk. Nagy Attila, Imre Angéla,
Köntös Nelli. – Szombathely,
Savaria University Press, 2011.
291 p.
ISBN 978-963-9882-84-3

„Minden az olvasással kezdődik”

Egy konferencia előadásainak olvasása közben

Legere necese est! – íme az ókori mondás modern, mai parafrázisa –, olvasni szükséges, olvasni kell! Méghozzá jól olvasni, megérteni a szöveget, meglátni benne a lényegét, kritikusan elemezni, s mindezek után szövegeket alkotni. Olvasás – szövegértés – kritikus gondolkodás – szövegalkotás. A boldogulás, érvényesülés, versenyképesség – és tegyük hozzá, a belső építkezés sine qua non feltétele.

„Mégfelelő írásbeli és szóbeli kifejezőképesség nélkül, a szövegértési, szövegalkotási és a kritikus gondolkodási műveletek képessége hiányában csak elégtelenül teljesítő munkaerőmasszát és politikailag sodródó tömeget alkothatnak az egyéni etikájukat elvesztő vagy azok hiányában felnövekvő emberek arctalan generációi.” – írja Gordon Győri János a Zárszóban.

Mindezek ellenére szomorú tapasztalat, hogy a fiatalok szövegértésével nagy (egyre nagyobb?) bajok vannak. Felmérésekből, tanárok, sőt egyetemi professzorok panaszaiából tudjuk, hogy sok tanulónak, hallgatónak (horribile dictu bölcsészhallgatónak) milyen nehézséget okoz a szövegek megértése.

Egy kis kitérő

A nemolvasó embert nemcsak mint zoon politikont fenyegeti veszély, hanem mint természeti, biológiai lényt is. Erről értelemszerűen a konferencián nem volt szó, de talán nem árt, ha az agykutatásnak ezzel a felismerésével is alátámasztjuk az olvasás fontosságát. Embervoltunk hordozójának, a homloklebenynek a sejtjei, akárcsak az agy többi sejtje, 40 éves korunk körül kezdenek elhalni. A nemolvasó embernek, annak, aki az iskolát elhagyva nem néz többet betűre, az előhomloklebenynek nevezett részében, az olvasott szöveg értelmezőjében, a sejtek sorvadásának, pusztulásának semmi sem vet gátat, s az ilyen ember túl korán elindul a demencia útján, annak minden, a társadalomra nézve is káros,

következményével. Az olvasó ember állandóan dolgoztatja ezeket a sejteket, nem hagyja őket megöregedni. Az olvasás olyan az agynak, mint az izmoknak a testgyakorlás.

Minden az olvasással kezdődik

Minden az olvasással kezdődik, mert aki nem tud jól olvasni, akinek nehézséget okoz az olvasás, nem is olvas vagy ha rákényszerül, hogy olvasson, csak csetlik-botlik a betűk, írásjelek között, rosszul, nehezen érti meg az olvasott szöveget.

De ki tanítsa meg, és hogyan az emberfiát olvasni? Erre a kérdésre keresték – adták meg a választ a szombathelyi konferencia résztvevői: az olvasás össztantárgyi feladat. Sőt, össztársadalmi feladat (*Gordon Győri János*).

A HUNRA két évtizedes küzdelmeinek dicsőséges fegyverténye volt a szombathelyi konferencia: a fáradságot, anyagi áldozatot is vállaló résztvevők nagy száma bizonyította, nem volt hiábavaló Nagy Attilának igyekezete. A *Magyar Olvasástársaság alapító elnöke*, doyenje, nyugállományú (nyug = nyugalom?) pihenni nem akaró, nem tudó táborszernagya az előadásokat, beküldött dolgozatokat tartalmazó vonzó külsejű, tipográfiai hibátlan kötet *szerkesztője a Bevezetésében* ismerteti a konferencia célját, a konferenciával kapcsolatban feleleveníti a Társaság történetének jelentős eseményeit, s végigvezet az úton, amely az ötlettől a megvalósításig, a konferencia megnyitásáig tartott.

Mit tanulhattak a résztvevők, s mit tanulhatunk mi olvasók a dolgozatokból? Előre bocsátom, hogy a néven nevezett írások nem hordoznak értékítéletet, csupán azt jelentik, hogy ezek az írások keltették fel – nagyon szubjektív – érdeklődésemet.

Alapvetés

Az *Alapvetésnek* szánt, s ezt a címet viselő első nagy tömbben, az Egyesült Államokból érkezett vendégek, illetve az elküldött dolgozatok szerzői – valamennyien a kérdés nagy tekintélyű szakértői – azt mutatták be, hogyan folyik

a tengeren túl a tantárgyközi olvasás tanítása. Számomra különösen érdekes volt *Nancy K. Votteler*, *Jane H. Claes* és *Oporné Fodor Mária* előadása (a tárgyi tudás, a szövegértés és a szókinés kapcsolatáról, a tanárok, könyvtárosok és könyvtárostanárok együttműködéséről, illetve a tantestület szerepéről az olvasásfejlesztésben). Az amerikai kollégák dolgozatai alkalmat adtak/adnak a hallgatónak/olvasónak, hogy összehasonlítsa saját tapasztalatait, elképzeléseit (vágyait? reményeit?) a tengerentúli valósággal. Ahogy Nagy Attila a Bevezetésben írja: „Az USA egyik legnagyobb pedagógusképző egyetemének oktatóitól származó, tankönyvi tömörségű, példaszerűen rövid dolgozatok sora bizonyára növeli annak esélyét, hogy gyűjteményes kötetünk oktatási segédletté válhasson ilyen jellegű intézményeink egy részében.” Kívánjuk, minél nagyobb részében.

Nem tanulás nélkül való alapvetés, méghozzá igen alapos alapvetés *Ostorics László* elemzése a PISA 2009 magyar eredményeiről. A táblázatokkal, ábrákkal gazdagon illusztrált beszámoló többek között olyan kérdésre is ad választ, milyen hatással vannak különböző határtényezők a szövegértésre. Nagyon érdekes.

Tantárgyak

A második tömb (*Tantárgyak*) a „hogyan” kérdésre ad választ. A matematikatanár a logikus gondolkodásban és szabatos fogalmazásban látja a matematikaoktatás hozzájárulását az olvasásfejlesztéshez (*Kálmán Attila*), a biológiatanár a szakszövegek olvasatásában és értelmezésében (*Baranyai József, Tóth Szilvia*), a kémiantanár egy óratervezet bemutatásával illusztrálja a szövegértés fejlesztését (*Arányiné Haman Ágnes*), töbttantárgyi – matematika, történelem, természetismeret – választ is kapunk a kérdésre, és megismerkedünk egy valós természetismeret óra menetével (*Békei Gabriella*). Tankönyvelemzéssel is találkozunk, a nyolcadikos biológia, földrajz és nyelvtan tankönyvek és munkafüzetek elemzésével (*Éhmann Gáborné Havas Mária*). A második tömb dolgozataiból két következtetést vonhatunk le: az „össztantárgyi feladatnak”

minden szaktárgyban eleget lehet tenni, a tárgy specifikumának megfelelő módszerekkel, eljárásokkal, és a szókincs gyarapítása nélkül nincs szövegértés-fejlesztés. A szókincs gyarapításának fontosságáról egyébként több előadásban is szó esik.

Mese, olvasás, irodalom

A harmadik tömb (*Mese, olvasás, irodalom*) előadásaiból két tény válik nyilvánvalóvá. Az egyik, hogy az olvasásra nevelésnek, olvasásfejlesztésnek már otthon, az iskoláskor előtt meg kell kezdődnie. Erről beszélt *Czomba Magdolna* (*A mese és a gyermek*) és *Sz. Tóth Gyula* nagyon hangulatos, kedves, közvetlen hangú előadásában (*Így „írvasunk” mi, avagy az olvasás kezdeti nehézségei és örömei*). A család, a családi környezet roppant fontosságát egy amerikai vizsgálat eredményeivel illusztrálja a Zárszóban *Gordon Györi János*. A másik tény, hogy az olvasás, szövegértés fejlesztése ossztantárgyi feladat, de az alapokat anyanyelvi és irodalomórákon kell lerakni. Négy előadás szerzője mutatott be módszereket a szövegértés fejlesztésére ezeken az órákon. Elszomorító képet tár elénk *Fűzfa Balázs* az irodalomoktatás nyugodtan mondhatjuk tragikus helyzetéről a címében már sokat mondó előadásában: *Irodalomta(la)nítás, de meddig?*

Új források, eszközök

A negyedik tömb (*Új források, eszközök*) és urambocsá! szinte azt írtam az egész könyv legfontosabb írásai közé sorolom a *Fehér Péter–Hornyák Judit* szerzőpáros *Könyv, blog, wiki-pédia; mit olvas az online generáció?* és *Fenyő D. György* *Hogyan olvasnak a fiatalok?* című dolgozatát. Meggyőződésem ugyanis, hogy addig nem lehet igazán hatékony az olvasásoktatás és fejlesztés, ameddig nem ismerjük a gyerekek, fiatalok médiahasználati szokásait és azokat a „kísértéseket”, amelyeknek ki vannak téve. Csak az ellenfelet ismerve tudjuk sikeresen felvenni a harcot – vagy tudjuk szövetségesünké tenni. A könyvtár par excellence a szövegértő olva-

sásra nevelés, az olvasásfejlesztés helyszíne, „csatateret”. Erről szól az ötödik tömb (*Könyvtárak*) hét előadása. Különösen *Járinka Magdolna* – *Máté Lászlóné* szerzőpáros előadása keltette fel a figyelmemet (*Két könyvtár, két könyvtáros, tíz év: középiskolai és közművelődési könyvtár együttműködési tapasztalatai*). Úgy gondolom ugyanis, hogy az együttműködésnek sok közvetlen haszna mellett van egy – ugyan nem biztos, de valószínű – haszna. Azok a diákok, akik megismerték a városi, megyei könyvtárat, s a közös foglalkozások folytán otthonosan mozognak a szabadpolcok között, használni tudják a könyvtár információs eszközeit, „megérezték a könyvszagot”, az iskola elhagyása után is olvasók maradnak.

Végezetül

S végül a *Zárszó*, *Gordon Györi János* horizonttágító írása, talán úgy is mondhatnánk az olvasástanítás-, fejlesztés kérdéskörének kvintesszenciája. A diagnózis: a Magyar Olvasástársaság büszkeségre okot adó két évtizedes munkája, az elkeseredésre okot adó helyzet, *hogy „gyerekeink olvasási és szövegértési technikája alatta marad a szükségesnek, és ma már gyakran a felsőoktatásban vagy éppen a tanárképzésben résztvevőknek is elemi szintű nehézségeik vannak ezen a téren”* és *„másfél-két évtized alatt semmit, valóban semmit nem veszített annak jelentősége, hogy azt hangsúlyozzuk: az olvasás ossztantárgyi, nem pedig csak magyartanári feladat.”* A diagnózis után a szerző számba veszi az olvasástanításban, fejlesztésben felelősséget hordozó szereplők, szülők, tanárok, iskola, tankönyvkiadók, tanulók, oktatáspolitikai, oktatásszervezés – feladatait. Két „szereplőt” emelnék ki, akik ritkán kerülnek reflektorfénybe, amikor az olvasásról, olvasástanításról van szó. Az egyik: maguk a tanulók. *„Nem gondolhatjuk azt, hogy miközben mindenki minden tőle telhető megtesz az olvasási teljesítményük javításáért, az ő dolguk pusztán a lehetőségek elfogadása.”* Fel kell ismerniük, fel kell ismertetni velük, hogy az olvasásfejlesztés, a szövegfeldolgozás, szövegalkotás technikáinak ismerete a

saját jövőjük, környezetük, közösségük jövője számára létfontosságú. Ugyanakkor a szerepek felcserélésével vállalniuk kell, hogy amit ők jobban ismernek, a digitális világot, eszközeinek használatát, megismertessék az idősebb nemzedékekkel.

Az oktatáspolitikának, oktatásirányításnak vállalnia kell a ráháruló feladatokat. Kutatás – célok kitűzése – módszerek kidolgozása – ismertetése – feladatok meghatározása – lehetőségek biztosítása.

Mindenkinek – szülőnek, pedagógusnak, tanulóknak, miniszternek – tudnia kell, hogy „*az olvasás össztársadalmi feladat, egy egész ország, egész közösség felelőssége*”.

Nem tudom, hány példányban jelent meg a gyűjtemény. Ha rajtam állna, több ezer példányban adnám ki, és eljuttatnám minden iskolai, egyetemi könyvtárba, és kötelező olvasmánná tenném gyakorló és eljövendő pedagógusok számára.

Magam pedig az előadásokat, beküldött dolgo-

zatokat olvasva – remélhetőleg szövegértéssel –, öreg nyugdíjas, rezignáltan veszem tudomásul, hogy csak saját okulásomra, saját gazdagodásomra szolgálnak az olvasottak. (De talán fiatal tanárbarátaimnak kölcsönadva, hasznukra lehetek.)

Köszönet Nagy Attilának, hogy megismerhettem ezt a könyvet.

M. Fülöp Géza

MÁR ELETRONIKUSAN IS OLVAHATÓ

Az Olvasás össztantárgyi feladat
(Szerk. Nagy Attila, Imre Angéla,
Köntös Nelli)

című kötet 2012. április 21-én bekerült
a Magyar Elektronikus Könyvtár
gyűjteményébe.

Elérhetősége:

<http://mek.oszk.hu/10600/10605/>

Angol nyelvű kézikönyv a referálásról

Koltay Tibor pályájának kiemelkedő eseménye ennek a könyvnek a megjelenése: alkalmat adott arra, hogy fő kutatási területének eredményeit összegzően, áttekinthető szerkezetben közreadja a nemzetközi szakmai világ számára. Ugyanakkor a kérdés iránt érdeklődő külföldi szakemberek is elégedettek lehetnek: hosszú idő után végre megszületett egy angol nyelvű, a legújabb ismereteket tartalmazó, korszerű kézikönyv a referálásról. (Az utolsó hasonló jellegű munka 1992-ben jelent meg – spanyol nyelven).

A mű egyik előzményének tekinthető a szerző 2003-ban kiadott *A referálás elmélete és gyakorlata* című monográfiája, amely a téma első magyar nyelvű kézikönyveként a maga nemé-

ben szintén úttörő vállalkozás volt. (Mivel ennek ismertetése kapcsán már egyszer leírhattam a referálással kapcsolatos gondolataimat, most túlnyomórészt csak a címben jelzett mű bemutatására fogok koncentrálni.) A szerző azóta is lankadatlan figyelemmel kíséri a kérdés szakirodalmát, amihez ő maga is számos publikációval hozzájárul. Többször, számos tanulmányban megerősítést nyert, hogy a referátumok a digitális világban is megőrzik fontosságukat, hiszen az információs túlterheltség mindenkit érint, és a referátumok segíthetnek a fontos információk kiválasztásában. Nem véletlen tehát, hogy például az Aslib (az információs szakemberek brit szervezete) 2011-ben *Abstracting and*